

Balogh Lidia
**Az etnikai hovatartozás, illetve a társadalmi származás burkolt
megjelenítésének feltételezett módja a rendőrségi hírekben**

Balogh Lidia, PhD, az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének tudományos segédmunkatársa

Absztrakt

A kutatás célja annak vizsgálata volt, hogy a magyar rendőrség által kibocsátott (és a Police.hu-n, vagyis a hivatalos rendőrségi honlapon közzétett) hírekben megjelennek-e az etnicitásra (leginkább a roma etnicitásra) vonatkozó információk – nyíltan vagy burkoltan. A tartalomelemzés módszerén alapuló vizsgálat eredménye szerint a bűnügyi hírekben szinte sosem jelenik meg például a *roma* kifejezés, a hírek szövegezése azonban – bizonyos nyelvi klisék alkalmazása révén – alkalmas lehet arra, hogy burkolt üzeneteket közvetítsen az olvasó számára a bűnügyi történetben szereplők (roma) etnicitására, illetve alacsony szocioökonómiai státuszára vonatkozóan. A társadalmi befogadás szempontjából nyilvánvalóan aggasztó kommunikációs gyakorlat kapcsán említendő meg az is, hogy a bűnmegelőzési kezdeményezésekről tudósító hírekben viszont meglehetősen gyakran kapnak említést roma nemzetiségi önkormányzatok (mint a rendőrség együttműködő partnerei). Ezen hírek esetében nem a szövegezés ad okot aggodalomra, hanem a „biztonságiasítás” jelensége, amely felfedezhető a bemutatott kezdeményezések koncepciójában; kérdéses ugyanis, hogy miért kap szerepet – és milyen szerepet kaphat – a bűnmegelőzésben egy nemzetiségi önkormányzat, vagyis egy olyan szervezet, amelynek eredeti mandátuma az adott nemzeti vagy etnikai kisebbségi csoport identitással kapcsolatos, kollektív (elsősorban nyelvi, kulturális) jogainak képviselésére szolt.

Kulcsszavak: Magyarország, rendőrség, kommunikáció, kisebbségi csoportok, etnicitás, szocioökonómiai helyzet, „biztonságiasítás”, tartalomelemzés

SUPPOSED WAYS OF ALLUSION TO ETHNICITY AND SOCIAL STATUS IN THE
CRIME NEWS RELEASED BY THE POLICE

ABSTRACT: The aim of the study was to investigate whether the news released by the Hungarian Police (and published on its official website, Police.hu-) include any information—either explicit or allusive on the ethnicity (first of all: Roma ethnicity) of those in the stories. According to the results of the study, based on the method of content analysis, e.g. the term „Roma” is almost never used in crime news. However, the phrasing of news may convey messages to the audience, through the application of certain linguistic clichés, regarding the (Roma) ethnicity of the (low) socio-economic status of those who are mentioned in the crime stories. This communication practice is obviously worrisome from the aspect of social inclusion, but moreover, it should be mentioned that another type of police news, reporting on crime prevention initiatives, includes quite often references to Roma national self-governments as partner organizations of the Police. In the cases of these news, it is not the phrasing itself that gives rise to concerns but the phenomenon of „securitization”, reflexed in the concept of these joint initiatives; i.e. minority self-governments are originally mandated to represent the collective interest of a minority group (first of all in the field of language and cultural rights), thus the question is why do these kind of organizations participate (and what kind of roles can they play) in crime prevention projects.

KEYWORDS: *Hungary, police, communication, minority groups, ethnicity, socio-economic status, securitisation, content analysis*

BEVEZETÉS

Az alább bemutatandó kutatás a biztonság *társadalmi* aspektusát érinti, amennyiben a társadalmi befogadás érdekében tett erőfeszítések alacsony hatásfoka folytán, valamint a társadalmi feszültségek etnikai keretezése révén biztonsági kérdésként kerülhetnek napirendre bizonyos társadalmi kérdések a politikai diskurzusban, az emberi jogi megközelítés rovására. Will Kymlicka politikai filozófus a multikulturális társadalmak esetében a demokratikus működés legfontosabb előfeltételei egyikének tartja – az emberi jogi konszenzus mellett – a kisebbségek és az állam közötti viszony tekintetében a „biztonságiasítás”¹ kerülését, illetve visszaszorítását (KYMICKA, 2010: 43–44.). A társadalmi stabilitás megteremtésében, a különböző etnikai csoportok együttélésének megkönnyítésében, illetve a kisebbségi csoportok társadalmi integrációjának előmozdításában fontos szerepet játszhat a média – a kisebbségek méltányos médiareprezentációja révén –, ám, amint arra például Teun Van Dijk az ezredfordulón megjelent, az „újrasszizmus” és a hírmédia viszonyát vizsgáló művében felhívta a figyelmet, a „fehér” (vagyis a többségi) közönség jelentős része ellenérdekeltnak érezheti magát a kisebbségek médiaképének javításában (VAN DIJK, 2000: 37.). Magyarországi viszonylatban mind a biztonságiasítás jelenségét, mind pedig a negatív médiareprezentációt illetően a roma kisebbség, illetve a roma kisebbséggel kapcsolatos politikai és közpolitikai megközelítések, valamint társadalmi attitűdök említhetők.

A RENDŐRSÉGI HÍRKÖZLÉS JELENTŐSÉGE

A kutatás annak vizsgálatát célozta, hogy a magyarországi hírmédiában megjelennek-e burkolt módokon az etnicitásra (leginkább a roma etnicitásra) vonatkozó információk – főként a bűnügyek kapcsán –, és ezáltal hogyan közvetíthet a média rejtett üzeneteket a közönségnek a bemutatott történetekre vonatkozóan. Az esettanulmány ilyen szempontból vizsgálja a Magyar Rendőrség online hírközlő felülete, a *Police.hu* gyakorlatát; vagyis egy olyan (kvázi) médiumét, amellyel szemben elvárható az objektivitás és a neutralitás, abból az elvből következően, hogy a rendőrségnek etnikai vagy egyéb alapú megkülönböztetés nélkül kell szolgálnia a társadalom tagjait. A rendőrségi kommunikáció alakítóinak felelősségét fokozza a monopolhelyzet: bizonyos témák vagy ügyek esetében a rendőrségi hírszolgáltatás kizárólagos, illetve elsődleges hírforrás. Ami a magyar rendőrség saját normarendszerét illeti, megemlíthető, hogy a médiatartalom-szolgáltatók részére adható tájékoztatás rendjéről 2013-ban kiadott ORFK-utasítás az alábbiak szerint fogalmazza meg a rendőrségi kommunikációs szervek – vagyis az ORFK Kommunikációs Szolgálat és a nem budapesti székhelyű rendőrfőkapitányságok kommunikációs feladatokat ellátó munkatársai – által követendő elveket: „A kommunikációs szervekkel, valamint az általuk ellátott kommunikációs tevékenységgel szemben alapvető követelmény a) a gyors reagálóképesség, b) a hitelesség, c) az egységesség, d) a következetesség, e) a közérthetőség és f) a pártatlanság” (ORFK, 2013: 24. pont).

A *Police.hu* különös jelentőségét az adja, hogy – amint arra más kutatások, elemzések már rámutattak – a magyarországi újságírók és szerkesztők közül sokan kritika nélkül tekintenek a rendőrségi kommunikációra mint hírforrásra. Füstös Mónika 2012-ben megjelent kutatási beszámolója – amely a prostitúció problémakörének ábrázolása szempontjából értékeli a rendőrségi kommunikációt – nemcsak arra a körülményre hívta fel a figyelmet, hogy a *Police.hu* kiemelkedő forrása a médiának, de javaslatként fogalmazta meg azt is, hogy a

¹ Megjegyzendő az is, hogy az angol *securitization* kifejezés a pénzügy területén is használatos, ám ott egy másik fogalomra utal. Ez utóbbi esetben a kifejezés magyar megfelelője: 'értékpapírosítás'.

rendőrségi hírek írói érzékenységgel és odafigyeléssel jelenítsék meg a komplex társadalmi problémákat (FÜSTÖS, 2012). A Független Médiaközpont 2014-ben kiadott elemzése – amely a női és férfi szerepek médiában való megjelenítését vizsgálta – szintén megállapította, hogy a magyarországi médiában széles körben tapasztalt jelenség a rendőrségi hírek mechanikus, változatlan formában történő átvétele (FÜGGETLEN MÉDIAKÖZPONT, 2014: 42.). Hasonló következtetésre jutott 2015-ben a menekültekkel és migránsokkal kapcsolatos hírek vonatkozásában Bernáth Gábor és Messing Vera a *Police.hu* megjelenéseit vizsgálva: miközben ezen a területen a rendőrségi hírek jelentik az egyik legfontosabb forrást, a rendőrségi média ugyanakkor „a homályos kategóriák egyik fő forrása” is (BERNÁTH–MESSING, 2015: 12.).

AZ ESETTANULMÁNY KERETEI

Az esettanulmány a tartalomelemzés módszerén alapul (KOHLBACHER, 2006). A modern tartalomelemzés ötvözi a kvalitatív és kvantitatív megközelítést; Klaus Krippendorf szerint „[a] tartalomelemzés olyan kutatási technika, amelynek segítségével adatokból a kontextusaikra vonatkozóan megismételhető és érvényes következtetéseket vonhatunk le” (KRIPPENDORF, 1995: 22.) – „kontextus” alatt verbális szövegkörnyezetet és szituációt (társadalmi, politikai, kulturális környezetet) egyaránt értve (KRIPPENDORF, 1995: 32–33.).

A kutatás koncepciója nagyban épít Bernáth Gábor és Messing Vera *Szélre tolvá* címmel 2012-ben közreadott kutatási jelentésének azon megállapítására, amely szerint a *rokonság* kifejezés alkalmazása a magyarországi médiában – akár tudatosan, akár tudattalanul alkalmazott eszközként – arra szolgálhat, illetve annak engedhet teret, hogy a történet szereplőit a közönség romaként azonosítsa (BERNÁTH–MESSING, 2012: 50.). Arra a felmerülő kérdésre, hogy miért is lehet alkalmas ez a kifejezés a sejtetés eszközeként, többféle válasz is adható. Jóhiszeműen kiindulhatunk az etnográfiai, illetve a kulturális antropológiai szakirodalomból, amely kiemelt figyelmet fordít a rokonsági rendszer hagyományos szerepére a magyarországi roma közösségek vonatkozásában (SZUHAY, 1999) – ennek alapján feltételezhetjük, hogy a rokonsági kapcsolatok fontosságának asszociálása a roma etnicitással mintegy a köztudat része. Gyanakvóbb feltételezés szerint szociálpszichológiai tényezők állhatnak a képzettársítás mögött: a faji kategóriák alapján történő észlelés, a „másság” esszencializálása (vagyis hogy „ők” – akik „egy vérből valók” – biológiailag is elkülönülnek „tőlünk”). A Bernáth–Messing-tanulmány fent ismertetett megállapításán túl az a kijelentés is támpontot jelentett jelen esettanulmány tervezésekor, amely szerint „[o]lykor maga a rendőrség is aktívan formálja a médiaképet” (BERNÁTH–MESSING, 2012: 16.).

A kutatási kérdés az volt, hogy e jelenség, azaz a szereplők roma etnicitásának sugalmazása a „rokoni” kapcsolataik emlegetése révén, megfigyelhető-e – és ha igen, milyen módon és mértékben – a rendőrség hivatalos hírközlő honlapja esetében. A kérdés relevanciáját egyfelől az adja, hogy a *Police.hu* nemcsak kiemelt forrásként kezelik a különböző médiumok, de gyakran változtatás nélkül veszik át innen a híreket (BALOGH–FÜSTÖS, 2015). Másrészt azért tűnik kézenfekvőnek a *Police.hu* vizsgálata, mert ezen a felületen koncentráltan jelennek meg bűnügyi hírek, amelyek, tekintettel a „cigánybűnözés” mint bűnügyi koncepció makacs jelenlétére a közgondolkodásban (BÁRSONY, 2013), feltételezhetően a melegágyát jelentik a megfigyelni kívánt jelenségnek. Annak további érzékeltetésére, hogy a romák médiareprezentációja szempontjából miért fontos a rendőrségi kommunikáció, illetve általában a romák társadalmi helyzetét illetően miért lehet – és miért volt mindig is – fontos a rendőrségi megközelítés vizsgálata, a kulturális antropológus Patrick Williams megjegyzése idézhető fel: „A rendőrség archívumai jelentik a leggazdagabb forrást a cigányokkal

foglalkozó történészek számára [...] a társadalom most is, régen is, először a rendőri erőket küldi ki, ha cigányokat vesz észre” (WILLIAMS, 2010: 265.).

A hipotézis két részből áll:

1. Előfordulhat, hogy a hírek olyan esetekben is utalnak a szereplők rokonságára, amikor a történet megértése szempontjából nincs szükség arra a háttértudásra, hogy bizonyos szereplők egymás hozzátartozói, illetve hogy bizonyos szereplőknek vannak hozzátartozói – hacsak nem kifejezetten annak az üzenetkomplexumnak az átadását célozza a többletinformáció, hogy ezek a szereplők romák (vagyis a burkolt üzenet szerint esszenciálisan összefügg esetükben az etnicitás és a bűnügyekben való érintettség).

2. Felmerül, hogy a *rokonság* kifejezés olyan esetekben is sugalmazó hatású lehet, amikor a történet szempontjából indokolt a szereplők hozzátartozói viszonyainak megemlítése, ám a hír szövegezője más szinonimát használna akkor, ha nem roma szereplőkről lenne szó. Megjegyzendő, hogy a probléma természetéből adódnak bizonyos episztemológiai korlátok, amelyek korlátozzák a bizonyítás lehetőségét. A feltételezés alátámasztásához ugyanis tudnunk kellene, hogy mely hírek szólnak romákról, és melyek nem romákról – viszont pontosan ez az, amit elvileg nem tudhatunk, illetve ez az, amiről csak a különböző (feltételezett) sejtető mozzanatok alapján szerezhetünk tudomást.

A releváns hírek azonosítása, vagyis a minta kialakítása a Police.hu weboldal keresőmotorjának segítségével történt keresési időintervallum, valamint keresőkifejezések megadása révén. Az elemzés a 2013. június 1. és 2014. december 31. között (19 hónap leforgása alatt) megjelent hírekre irányult. Keresőszóként – tekintettel a hipotézisre – összesen öt kifejezés szolgált, amelyeknek sorrendje a hipotézis, illetve a feltételezett sugalmazó hatás erősségének tekintetében a következő: a legerősebb a *rokonság*, ezt követi a *rokon*, majd a *családtag*, végül a leggyengébb (neutrálisnak sejtett) *hozzátartozó*. Szintén sugalmazó szerepű lehet – ám a sorba fogalmi okok miatt nem illeszthető – a *családfeje* kifejezés. A mintába csak bűnügyi, illetve rendőri intézkedésekkel kapcsolatos hírek kerültek. Az elemzés csak a megyei rendőr-főkapitányságok, a Budapesti Rendőr-főkapitányság, valamint a közvetlenül az ORFK Kommunikációs Szolgálatától kiadott hírekre terjed ki – azokra a cikkekre, tudósításokra, fényképes anyagokra viszont nem, amelyek a Police.hu oldalán, de a *Zsaru Magazin* égisze alatt jelentek meg (amely – mind a hírlapterjesztői forgalomba kerülő hetilap, mind pedig az online változat – szintén a magyar rendőrséghez tartozik). Az elemzésbe a fenti szempontok alapján összesen 448 hír került be.

A mintába került hírek elemzése kategorizációval kezdődött (megjegyzendő, hogy egyes hírek több kategóriába is besorolhatók, míg voltak duplumok és triplumok is, vagyis olyan hírek, amelyek ugyanazt az esetet mutatták be – az eljárás különböző szakaszaiban –, azonos szövegezéssel). A bűnügyi történetekben a szereplők alapvetően az alábbi csoportokba sorolhatók: elkövetők (ideértve bűncselekmények, vétségek és szabálysértések elkövetőit és gyanúsítottjait egyaránt – 236 előfordulás); sértettek (ideértve a polgári jogi és büntetőjogi ügyek sértettjeit és feltételezett sértettjeit egyaránt – 102 előfordulás); valamint intézkedő rendőrök és a tanúk (mint „egyéb” kategóriába tartozók – 3 előfordulás).

Az elkövetők és a sértettek kategóriájában – nem csupán a magas elemszám, de a jelenségek komplexitása miatt is – szükségesnek tűnt a hírek további csoportosítása: a kategóriák második szintjének kialakítása azon a szemponton alapult, hogy a hírben megemlített hozzátartozók milyen szerepet játszanak a történetben. Ennek értelmében az első kategória az alábbi alkategóriákra oszlik: az elkövető hozzátartozója mint sértett (122 előfordulás); hozzátartozók mint tettetársak (56 előfordulás); a történetben az elkövető oldalán egyéb szerepet játszó hozzátartozók (58 előfordulás). (Megjegyzendő, hogy a vizsgálat hátterében álló feltételezés – amely szerint a rendőrségi hírek olykor „többletinformációkkal” vagy

sajátos kifejezésekkel utalnak a szereplők háttérére – e kategóriát, vagyis az elkövetőket illetően volt a legerősebb.) A második kategória alkategóriái a következők: sértettek mint egymás hozzátartozói (37 előfordulás); hozzátartozók mint a sértettek segítői (20 előfordulás); a sértettek hozzátartozói mint bejelentők (23 előfordulás); a sértett oldalán egyéb szerepben megjelenő hozzátartozók (58 előfordulás). Mind az elkövetőket, mind pedig a sértetteket középpontba állító alkategóriák esetében indokoltnak látszott harmadik szint kialakítása is. A csoportosítás alapját ezen a szinten legtöbbször az adta, hogy a hírben vagyon elleni cselekményről volt-e szó, vagy pedig élet, testi épség/integritás ellen irányuló. Néhány kategória esetében a hozzátartozó szerepének további részletezése révén alakult ki a csoportosítás harmadik szintje. A harmadik kategória (a rendőrök és tanúk hozzátartozóit említő hírek) esetében az elemszám csekély volta miatt a további rendszerezés, vagyis alkategóriák kialakítása nem volt lehetséges, illetve indokolt.

A mintába került híreknek egy viszonylag kisebb része nem bűnügyekről szól, hanem a rendőrség által végrehajtott biztonsági intézkedésekről – ezek a hírek alkotják az elemzés negyedik kategóriáját (87 előfordulás), illetve balesetekről és tisztázatlan halálesetekről – ezek a hírek kerültek az ötödik kategóriába (6 előfordulás). (Megjegyzendő ugyanakkor, hogy ezen kategóriák esetében a hírek egy része olyan esetekről számol be, amelyek kapcsán felmerül, hogy bűncselekmény állhat a háttérben.) A negyedik kategória aszerint bomlik alkategóriákra, hogy a hírekben szereplő rendőrök milyen típusú ügyben hajtottak végre biztonsági intézkedést: segítségnyújtás sürgősségi orvosi ellátásra szorulóknak (7 előfordulás); segítségnyújtás időssekkel és betegekkel kapcsolatos ügyekben (47 előfordulás); gyermekek felkutatása (20 előfordulás); segítségnyújtás ittas személyeknek (8 előfordulás); öngyilkosság megelőzése (5 előfordulás). Az ötödik kategória esetében (balesetek és tisztázatlan halálesetek) az alacsony elemszám miatt alkategóriák szerinti összehasonlításra nem nyílt lehetőség.

Az elemzés mikroszintjén – vagyis a keresőszavak előfordulásának, kontextusának, illetve konnotációjának vizsgálata során – az erősebbnek feltételezett kifejezés képezte az alapját azon hírek besorolásának, amelyekben egynél több keresőszó is megjelent. (Vagyis ha például egy hírben a *rokonai* és a *hozzátartozói* kifejezés is szerepelt, akkor az adott hír elemzése az erősebbnek vélt kifejezést tartalmazó hírek között történt.)

AZ ELEMZÉS EREDMÉNYEI

A 19 hónapos időtartamra kiterjedő vizsgálat nem cáfolta a hipotézis egyik elemét sem, vagyis rámutatott arra, hogy a Police.hu gyakorlatának egyes – a felvetett szempontokkal kapcsolatos – elemei alkalmasak lehetnek arra, hogy az olvasók számára burkolt üzeneteket közvetítsenek a hírek szereplőinek etnikai háttéréről, illetve álláspontot sugalljanak bizonyos társadalmi jelenségek beágyazottságáról és súlyáról.

Az elemzés hipotézisének azon részét, amely szerint a bűnügyi hírek romák esetén olyankor is kitérnek a szereplők közötti hozzátartozói viszonyra, amikor arra a történet megértéséhez nincs szükség, néhány hír alátámasztani látszik. Ezek a hírek a társtettesek (illetve több gyanúsított) által elkövetett cselekmények esetében szolgálnak információval arra vonatkozóan, hogy az illetők rokonok, miközben az esetek többi részlete (például a helyszín vagy a cselekmény típusa) szintén erősíti annak valószínűségét, hogy az olvasó dekódolja a szöveget – vagyis roma szereplőket lát a történetben. A hipotézis ezen elemének értékelésekor azonban megmutatkoznak a tartalomelemzés módszerének korlátai, azaz hogy minden, ami a kategóriákon kívül esik, elvész az elemzés számára, még ha releváns is lenne egyébként. Jelen esettanulmány keretei között ugyanis a kódolás öt keresőkifejezés alapján történt, miközben lehetnek olyan hírek is, amelyek ugyancsak indokolatlanul informálnak például az elkövetők

közötti hozzátartozói kapcsolatról – és ezáltal az illetők roma etnicitására vonatkozóan közvetítenek burkolt üzenetet –, ám erre nem a felsoroltak egyike, hanem valamilyen más kifejezés utal (például *testvére*, *apja*).

A hipotézis másik része szerint a bűnügyi hírek esetében összefüggés lehet a hozzátartozókra vonatkozó szinonimák alkalmazása, valamint aközött, hogy roma vagy nem roma szereplőkről van-e szó. Az elemzés során egyrészt az a sejtés alakult ki, hogy ez a tendencia, amennyiben létezik, nem feltétlenül a szereplők (feltételezett) etnicitásával függ össze, hanem a társadalmi helyzetükkel is. Vagyis egyes szinonimák nagyobb valószínűséggel jelennek meg a történetekben alacsony szocioökonómiai státuszú és/vagy roma szereplőkre vonatkozóan, más szinonimák pedig középosztálybeli és/vagy nem roma szereplőkkel kapcsolatban.

Ami az egyes keresőszavakat illeti, a hipotézis megalkotásakor inspirációt jelentő Bernáth–Messing-kutatás állítása szerint a magyarországi médiában elterjedt gyakorlat a *rokonság* kifejezés alkalmazása annak sugalmazása érdekében, hogy a történetben szereplők romák. A rendőrségi hírportálon a vizsgált időszakban a *rokonság* kifejezés mindössze két hírben fordult elő. Az egyik hír egy olyan esetről számol be, amelynek kapcsán a rendőrség garázdaság vétsége miatt indított nyomozást: „A hangzavarra kiszaladt az ingatlan udvaráról a sértett rokonsága, akik közül egy nőt megrángatott és a földre lökött R. P.” (Csongrád MRFK: *Befejezett ügy Csongrádon*, 2014. 07. 16.). A másik hírben bemutatott incidenst pedig csoportosan elkövetett garázdaságnak minősítette a rendőrség: „[...] egy családi ünnepség közben 4 férfi verekedett össze az Ady Endre utcán. Az ittas verekedőket a rokonság választotta szét” (Hajdú-Bihar MRFK: *Rendőrségi hírek Hajdú-Bihar megyéből*, 2013. 06. 09.). Figyelembe véve a rendőrségi kommunikáció semlegességére vonatkozó társadalmi elvárást (amelyet a rendőrség vonatkozó belső normája is alapelveként rögzít), mindkét hír problematikusnak tekinthető, főleg akkor, ha a megszövegezésüket más hírekével vetjük össze: ekkor domborodik ugyanis ki, hogy a kifogásolt megfogalmazások mennyire háttérbe szorítják a szereplők individualitását azáltal, hogy tömegként cselekvő lényekként ábrázolják őket.

A vizsgált kifejezések közül a *rokon* szóalakjai mutattak bizonyos mértékű összefüggést a roma etnicitással, illetve az alacsonyabb társadalmi státusszal és a különféle devianciákkal. Az összefüggés nemcsak az elkövetők, hanem a sértettek, illetve a történetben egyéb szerepet játszó személyek viszonylatában is megfigyelhető volt. Megemlíthető az a megfigyelés is, hogy minél megbotránkoztatóbb, minél bizarrabb egy történet, annál nagyobb valószínűséggel fordul elő benne a *rokon* kifejezés – a *hozzátartozó* vagy a *családtag* helyett. Ez vonatkozik azokra a történetekre is, amelyekben – legalábbis a Police.hu leírása szerint – senki sem „ártatlan”. Ilyenek például a csoportos garázdaságnak minősített esetek, például az alábbi: „egy [...] benzinkúton korábbi haragos viszonyuk miatt megtámadták és bántalmazták az oda gépkocsival tankolni érkező férfi rokonukat. A sértettet többször megütötték és a földre kerülését követően megrúgták, majd a bántalmazott védelmére kelő férfi ismerősével is dulakodtak.” (Nógrád MRFK: *Csoportos garázdaság Salgótarjánban*, 2014. 03. 21.).

Érdekes kép bontakozott ki az elemzésbe szintén bevont *családfő* kifejezés körül, amely a jelek szerint értékítélet közvetítőjeként működhet a rendőrségi hírekben: az esetek jelentős részében negatív szereplőkre – hatalmi helyzetükkel visszaélő, illetve diszfunkcionális apákra/férfiakra – utal. A kifejezés ilyen jellegű használatára példa: „A családfő a vita hevében tényezőket tört össze és a fiát hívta verekedni.” (Szabolcs-Szatmár-Bereg MRFK: *Szabálysértési őrizetben*, 2014. 09. 16.). Más esetekben azonban – mégpedig általában romának és/vagy alacsony társadalmi státuszúnak feltételezhető sértettek esetében – sajátos pozitív színezetet kap ez az archaizáló kifejezés: az érintettek családi-közösségi szerepének hangsúlyozása mintha az olvasó együttérzésének fokozása céljából kapna helyet a szövegben. Ez figyelhető meg például a következő leírásban: „[...] berontottak egy ácsi pár otthonába,

bántalmazták, és házuk felgyújtásával fenyegették meg őket. A családfő, miután gyermekeit biztonságba helyezte, elment a [...] Rendőrkapitányságra, és segítséget kért a rendőröktől” (Komárom-Esztergom MRFK: *Előzetesben a gyanúsítottak*, 2013. 10. 18.).

Az elemzés alapján érzékelhető olyan tendencia is, hogy a súlyosabb bűncselekmények, illetve a nagyobb horderejű esetek kapcsán nagyobb valószínűséggel fordulnak elő neutrálisabb szinonimák; leginkább a *hozzátartozó* kifejezés. Ezenkívül ennek alkalmazása jellemző például olyan bűncselekmények esetében, amelyeknek az elkövetője a hír alapján kétségtelenül elítélendő, a sértettje pedig nem hibáztatható. Kijelenthető, hogy olyan hírekben figyelhető meg leginkább a *hozzátartozó* kifejezés alkalmazása, amelyek tárgyilagosan és komolyan közelítik meg a bemutatott történetet (vagyis úgy, ahogy az alapvetően elvárható lenne a rendőrségi kommunikáció esetében). Erre példa a következő hírrészlet: „A vallomások szerint az uzsorások a törlesztések elmaradásakor veréssel fenyegették adósaikat és azok hozzátartozóit” (Szabolcs-Szatmár-Bereg MRFK: *Őrizetbe vették az uzsorásokat*, 2014. 04. 23.).

A hozzátartozói viszonyok taglalása nem az egyetlen mód a szereplők roma etnicitásának és/vagy alacsony társadalmi státuszának sugalmazására, illetve burkolt üzenetek vagy leplezetlen attitűdök közvetítésére. Kiemelhető a hírek címének szerepe, amelyek a Police.hun sok esetben szenzációhajhászok. Ez súlyos szereptévesztésre utal a hírek megfogalmazását végző rendőrségi munkatársak részéről, akik – az általuk képviselt intézménnyel szemben elvárható körültekintő objektivitás helyett – bulvárújságírói ambícióiknak engedtek. Néhány példa erre a jelenségre: *Veszteséges nőnap mulatság* (Békés MRFK, 2014. 04. 17.); *Anyját kereste a tyúkolban* (Borsod-Abaúj-Zemplén MRFK, 2014. 02. 13.); *Ököllel rendezték le a vitás ügyet* (Győr-Moson-Sopron MRFK, 2013. 06. 11.); *Sok van a rovásukon* (Komárom-Esztergom MRFK, 2013. 12. 29.); *Szerelmetes rabló* (ORFK Kommunikációs Szolgálat, 2014. 10. 30.); *Peches tolvaj* (Pest Megyei MRFK, 2013. 07. 16.); *Tetten érték a harapós betörőt* (Pest Megyei MRFK, 2014. 05. 16.); *Testvére autóját „lovasította” meg* (Zala MRFK, 2014. 11. 15.). Itt felidézhető a – jelen esettanulmány inspirációjául szolgáló – Bernáth–Messing-kutatás azon megállapítása, amely szerint a „bulvarizálódás ma már Magyarországon is elég régóta a szemünk előtt zajlik – nemcsak a szórakoztató műsorok lendületes növekedésében, de például a hírműfajok átalakulásában is” (BERNÁTH, 2012: 48).

ZÁRÓ MEGJEGYZÉSEK

A tartalomelemzés eredményeinek értékelésekor szükséges arra is kitérni, hogy az elemzés alá vont hírek egyikében sem szerepelt maga a *roma* kifejezés. A 19 hónapos időtartamra vonatkozóan a *roma* keresőszóval a Police.hun mindössze egyetlen bűnügyi hír található, amely szerint: „Az elkövetők 25–30 év körüli, 160–165 cm magas, zömök testalkatú, jól szituált férfiak voltak, akik a magyaron kívül a roma nyelven is kommunikáltak egymással” (Komárom-Esztergom MRFK: *Újabb trükk, ami bevált: idős asszonytól lopták el a pénzét a trükkös tolvajok*, 2013. 09. 17.). Ebben a hírben alapvetően kriminalisztikai, azaz nyomozástani – és nem kriminológiai, azaz bűnügyi – jelentőségűnek tekinthető az etnicitásra való indirekt utalás.

Viszont a *roma* kifejezés a fent tárgyalt eseten túl számos nem bűnügyi tárgyú cikkben szerepel: például a roma származású fiatalok rendészeti pályára lépését segítő ösztöndíjrendszerről, valamint a rendőrség és a roma nemzetiségi önkormányzatok közötti stratégiai együttműködés kialakításáról szóló hírekben. Az utóbbi téma kapcsán koncepcionális kérdéseket vet fel, hogy miért kap szerepet – és milyen szerepet kaphat – akár a bűnmegelőzésben, akár a társadalmi integráció bármely területén egy nemzetiségi önkormányzat, vagyis egy olyan szervezet, amelynek eredeti mandátuma az adott nemzeti

vagy etnikai kisebbségi csoport identitással kapcsolatos, kollektív (elsősorban nyelvi, kulturális) jogainak képviselőjére szolt (PAP, 2015). Ez a kérdéskör azonban messze túlmutat a rendőrségi kommunikáció, illetve a rendőrség hatáskörén. Egyfelől a magyarországi romák vonatkozásában az identitáspolitika, valamint a társadalmi integráció jogi-közpolitikai keretrendszerének összeecsúsztatása már az Európai Unióhoz való csatlakozás folyamán is érzékelhető volt (VIZI, 2013); másfelől a biztonságiasítás jelensége is tetten érhető ebben a tendenciában, mindez – az emberi jogi szemlélet talaján állva, illetve a nemzetközi tapasztalatokat látva – aggályokat vet fel a társadalmi integritás céljának elérése szempontjából.

Felhasznált irodalom

10/2013. (III. 14.) ORFK utasítás a médiatartalom-szolgáltatók részére adható tájékoztatás rendjéről

BALOGH Lídia – FÜSTÖS Mónika (2015): Szexuális erőszakkal, kapcsolati erőszakkal és prostitúcióval kapcsolatos hírek a magyar rendőrség honlapján: észrevételek és javaslatok médiaetikai szemszögből. *Magyar Rendészet*, 15. évf. 1. sz. 59–72.

BÁRSONY János (2013): „Cigánybűnözés”: egy hazugság evolúciója. HVG.hu, május 20.

BERNÁTH Gábor (2012): Bulvár. A média romaképének változása. *Beszélő*, 17. évf. 4–6. sz. 48–58.

BERNÁTH Gábor – MESSING Vera [2012]: *Szélre tolva. Kutatási zárójelentés a roma közösségek többségi médiaképéről, 2011.* Kézirat.

BERNÁTH Gábor – MESSING Vera (2015): Bedarálva. A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei. *Médiakutató*, 16. évf. 4. sz. 7–17.

Független Médiaközpont (2014): *Nők és férfiak a hírekben: aránytalanságok és beidegződések. Példák a magyarországi hírmédiából.* Budapest.

FÜSTÖS Mónika (2012): A Police.hu közvéleményformáló szerepéről. *Emberkereskedelem, szexuális kizsákmányolás, prostitúció.* MONA Alapítvány, Budapest.

KOHLBACHER, Florian (2006): The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study Research. *Forum: Qualitative Research*, Vol. 7. No. 1. 1–30.

KRIPPENDORF, Klaus (1995): *A tartalomelemzés módszertanának alapjai.* Balassi Kiadó, Budapest.

KYMLICKA, Will (2010): The Rise and Fall of Multiculturalism? New Debates on Inclusion and Accommodation in Diverse Societies. *International Social Science Journal*, Vol. 61. No. 199. 97–112.

PAP András László (2015): Racial, ethnic, or national minority? Legal discourses and policy frameworks on the Roma – in Hungary and beyond. *Social Inclusion*, Vol. 3. No. 5. 32–47.

SZUHAY Péter (1999): *A magyarországi cigányok kultúrája: etnikus kultúra vagy a szegénység kultúrája.* Panoráma, Budapest.

VAN DIJK, Teun A. (2000): New(s) Racism: A discourse analytical approach. *Ethnic minorities and the media: changing cultural boundaries*, COTTLE, Simon (ed.), Open University Press, Buckingham.

VIZI Balázs (2013): Az Európai Unió és a magyarországi romák helyzete a bővítési folyamatban. *Európai kaleidoszkóp. Az Európai Unió és a kisebbségek*, L'Harmattan, Budapest.

WILLIAMS, Patrick (2000): „A helyszínen és a korban”. *Cigányok Európában*, PRÓNAI Csaba (szerk.), Új Mandátum, Budapest.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ
(a kutatási összefoglalóra vonatkozóan)

Bernáth Gábor

„biztonságiasítás” (‘securatization’)

bulvár

„cigánybűnözés”

faji kategória

Független Médiaközpont

kriminalisztika

kriminológia

Klaus Krippendorf

Will Kymlicka

Messing Vera

nemzetiségi önkormányzatok

rendőrség

rokonság

romák

tartalomelemzés

többség és kisebbség közötti viszony

Teun Van Dijk

Patrick Williams